

به نام خدا

مدیریت فعال معلم در کلاس درس

مولفان :

حافظ شریفیات

فاطمه شریفی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه : شریفات، حافظ، ۱۳۵۸ -

عنوان و نام پدیدآور : مدیریت فعال معلم در کلاس درس / مولفان حافظ شریفات، فاطمه شریفی.

مشخصات نشر : ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران) ، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری : ۱۳۸ص.

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۵۹۰-۱

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۳۷ - ۱۳۸.

Classroom management

موضوع : کلاسداری

Effective teaching

تدریس اثربخش

Teaching -- Methodology

تدریس -- روش شناسی

شناسه افزوده : شریفی، فاطمه، ۱۳۵۸ -

رده بندی کنگره : LB۳۰۱۳

رده بندی دیویی : ۳۷۱/۱۰۲۴

شماره کتابشناسی ملی : ۹۴۸۹۲۵۲

اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

نام کتاب : مدیریت فعال معلم در کلاس درس

مولفان : حافظ شریفات - فاطمه شریفی

ناشر : ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ : ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۲

چاپ : زبرجد

قیمت : ۱۲۵۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۵۹۰-۱

تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
دیباچه.....	۱۱
روش تدریس.....	۱۳
تقسیم بندی روشهای تدریس.....	۱۴
الف- روشهای تاریخی.....	۱۴
ب- روش های جدید.....	۱۷
مهارت توضیح.....	۱۸
ارزشیابی مهارت توضیح.....	۱۹
راه های حل مسئله.....	۲۳
حل مسئله از طریق آزمایش و خطا.....	۲۳
حل مسئله از طریق بینش و شناخت.....	۲۳
حل مسئله با روش تحلیلی.....	۲۴
حل مسئله با روش دیویی.....	۲۴
گردش علمی یا فعالیت تجربی خارج از کلاس (کار میدانی).....	۳۱
بازی های تربیتی.....	۳۱
آموختن مفاهیم و اصول.....	۳۱
آموختن از طریق قیاس و استقراء.....	۳۲
فن تمرین.....	۳۳
تلفیق روشها.....	۳۴
تعیین مراحل و روشهای تدریس.....	۳۵
کارهای مقدماتی قبل از شروع تدریس.....	۳۵

آماده سازی.....	۳۵
ارائه درس جدید.....	۳۶
فعالیت های تکمیلی.....	۳۶
انتخاب مواد و وسایل آموزشی یا رسانه ها.....	۳۶
تعیین فعالیتهای یادگیری.....	۳۷
ارزشیابی (از نتیجه درس).....	۳۸
مهارت های ضمن تدریس.....	۳۹
۱- مهارت اجرای آزمون رفتار ورودی.....	۳۹
۲- مهارت برقراری ارتباط.....	۳۹
الگوی برقراری ارتباط در جریان تدریس.....	۴۰
۳- مهارت تمرکز بخشی.....	۴۱
۴- مهارت آماده سازی.....	۴۵
۱- مطالب آماده سازی.....	۴۵
۲- روش آماده سازی.....	۴۶
۵- مهارت ارائه درس جدید.....	۴۶
۶- مهارت جمع بندی.....	۴۷
۱- اهداف جمع بندی.....	۴۷
جمع بندی تلخیصی (مروری).....	۴۸
جمع بندی اتفاقی.....	۴۸
۷- کلاسداری.....	۴۹
علل مسائل انضباطی.....	۴۹
مسائل ناشی از معلم.....	۵۰

۵۲	فقدان مهارت های تدریس.....
۵۴	مشکل آفرینی دانش آموزان.....
۵۵	حفظ بی غرضی و داشتن سعه صدر.....
۵۵	تعیین عمق مسئله.....
۵۷	شناخت دانش آموز.....
۶۵	صحبت با دانش آموزان.....
۶۹	طراحی آموزشی.....
۶۹	طراحی آموزشی چیست؟.....
۶۹	عناصر کلیدی در طراحی آموزشی.....
۷۰	روش های جمع آوری اطلاعات در تحلیل.....
۷۰	روش گروه کانونی.....
۷۱	روش مصاحبه.....
۷۱	روش پیمایش.....
۷۱	روش مشاهده.....
۷۱	انواع تحلیل.....
۷۱	نوع اول: تحلیل نیاز.....
۷۲	نوع دوم: تحلیل سیستم.....
۷۳	نوع سوم: تحلیل شغل.....
۷۳	نوع چهارم: تحلیل وظیفه.....
۷۸	انواع رسانه.....
۸۱	طراحی آموزشی و نقش آن در فرآیند تحصیل و یادگیری دانش آموزان.....
۸۱	ایجاد ارتباط صحیح.....

۸۲	مهارت‌های ارتباط با دانش آموز.....
۸۴	چگونه با دانش آموزان ارتباط صحیح برقرار کنیم؟.....
۸۵	نقش صدا و بیان معلم.....
۸۵	فن بیان چیست؟.....
۸۶	بکارگیری بیان و لحن مناسب در تدریس.....
۸۶	تاثیر بیان در تدریس.....
۸۷	پیشنهادهای جهت تقویت مهارت بیان و صدا معلم.....
۸۹	راهکارهای کاربردی برای تقویت مهارت بیان در تدریس.....
۹۰	جذاب نگه داشتن کلاس با بیان و لحن مناسب.....
۹۱	نقش صدای معلم در فرایند تدریس.....
۹۲	مهارت پرسش.....
۹۴	انواع تکنیک‌های پرسشگری.....
۹۵	سوالات بسته.....
۹۶	پرسش‌های راهنما.....
۹۶	پرسش‌های رهنمودی.....
۹۷	پرسش‌های کاوشی.....
۹۷	پرسش‌های قیفی.....
۹۸	پرسش‌های تصریحی.....
۹۸	پرسش‌های فرضیه‌ای.....
۹۹	اهداف تکنیک‌های پرسشگری.....
۱۰۱	علل لزوم پرسش درس.....
۱۰۲	مهارت‌های غیر کلامی معلم.....

- رفتار کلامی و غیر کلامی چیست؟..... ۱۰۲
- ارتباط کلامی..... ۱۰۲
- ارتباط و رفتار غیر کلامی..... ۱۰۳
- اهمیت ارتباط و رفتار غیر کلامی در تدریس..... ۱۰۳
- فواید ارتباط و رفتار غیر کلامی در تدریس..... ۱۰۳
- ویژگی های ارتباط غیر کلامی..... ۱۰۴
- انواع مهارت های غیر کلامی..... ۱۰۵
- توجه به زبان بدن..... ۱۰۶
- فضا..... ۱۰۶
- دقت به لحن و آهنگ گفتار..... ۱۰۶
- حالت چهره..... ۱۰۶
- تماس چشمی..... ۱۰۷
- لمس کردن..... ۱۰۷
- حرفه ای ترین روش یادگیری رفتار غیر کلامی در تدریس..... ۱۰۷
- مهارت های ارتباط غیر کلامی معلم:..... ۱۰۷
- مهارت تشویق و تنبیه..... ۱۰۹
- تعریف تشویق و تنبیه..... ۱۱۰
- انواع تشویق..... ۱۱۰
- اثرات تشویق بر دانش آموزان..... ۱۱۰
- تأثیرات تشویق و تنبیه..... ۱۱۱
- جنبه رفتاری تشویق و تنبیه..... ۱۱۲
- دیدگاه های گوناگون درباره تنبیه..... ۱۱۴

- ۱۱۴.....خطرات ناشی از به کارگیری تنبیه.
- ۱۱۴.....تنبیه در آموزش و پرورش.
- ۱۱۵.....چگونه باید تنبیه کرد؟
- ۱۱۶.....تنبیه شدید بدون توجیه اشتباه دانش آموز.
- ۱۱۶.....تنبیه مضاعف :.....
- ۱۱۷.....مهارت در برقراری انضباط.
- ۱۱۸.....شیوه‌های کنترلی که برای حفظ نظم و انضباط مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- ۱۱۹.....عوامل درونی برهم زننده نظم کلاس.
- ۱۲۰.....وظایف معلم در پیشگیری از بی انضباطی.
- ۱۲۱.....آموزش انضباط.
- ۱۲۲.....مهارت تشویق و ترغیب.
- ۱۲۲.....اهمیت تشویق و ترغیب.
- ۱۲۳.....تشویق و ترغیب در آموزش و یادگیری دانش آموزان.
- ۱۲۳.....نقش معلم در تشویق و ترغیب دانش آموزان.
- ۱۲۴.....مهارت های معلم در تشویق و ترغیب دانش آموزان.
- ۱۲۶.....مهارت جمع بندی.
- ۱۲۶.....هدف معلم از جمع بندی.
- ۱۲۶.....اساس جمع بندی.
- ۱۲۷.....روش های جمع بندی.
- ۱۲۸.....مهارت تکلیف شب.
- ۱۲۸.....جایگاه تکلیف شب.
- ۱۲۹.....اهداف کلیدی تکلیف شب.

- انواع تکلیف شب..... ۱۳۰
- ۱- تکالیف تمرینی..... ۱۳۰
- ۲- تکالیف آماده سازی و آمادگی..... ۱۳۰
- ۳- تکالیف بسطی و امتدادی..... ۱۳۱
- ۴- تکالیف خلاقیتی..... ۱۳۲
- خصوصیات تکلیف شب مناسب از نظر تحقیقات تربیتی..... ۱۳۴
- منابع..... ۱۳۷

دیباچه

پیشرفت و ترقی هر جامعه ای در سایه نوع و کیفیت فعالیتی است که در مدارس انجام می گیرد. نقش معلم را به عنوان شخصی که ارتباط تنگاتنگی با دانش آموزان دارد نمی توان نادیده گرفت آموزش و پرورش نسل فعلی جامعه، در میان نیازهای دیگر، از اولویتهای خاصی برخوردار می باشد و آماده سازی معلم برای کلاس درس و نحوه برخورد او با دانش آموزان، شیوه تدریس توجه ویژه ای را می طلبد (میر کمالی، ۱۳۷۳ ص ۲۷).

معلمان در کلاسها با دانش آموزانی که از لحاظ خانوادگی، اجتماعی، اقتصاد، فرهنگی و روانی متفاوت هستند، روبرو می باشد که در کردار و گفتارشان از معلمان خویش تقلید می کنند و حتی در توجیه اعمال خود به معلمان خویش استناد می کنند. به این علت به نظر می رسد یک معلم باید تمام خصلتهای خوب یک انسان کامل را داشته باشد. ولی واقعیت این است که معلم مانند سایر افراد جامعه در برخی خصوصیات برجسته و در برخی دیگر متوسط و در بعضی نیز ضعیف می باشد. بنابراین معلم باید همواره خود را مورد ارزیابی قرار دهد و با شناخت نقاط ضعف خویش، در جهت افزودن بر خصلتهای برجسته، خود را متحول سازد (صفوی، ۱۳۷۶ ص ۸۵) قابل ذکر است شیوه تدریس دارای مجموعه مهارتهای شخصی و ذاتی می باشد که شاید تمامی معلمان به یک اندازه از آن برخوردار نباشند، لذا در تحقیق حاضر تلاش می شود تا ضمن بررسی شیوه تدریس معلمان از لحاظ جنسیت، رشته تدریس و سوابق تدریس، میزان ارتباط آن را با موفقیت تحصیلی دانش آموزان روشن سازد، تا از این طریق خدمتی هر چند ناچیز در حیث ارائه اطلاعات مورد نیاز به دست اندرکاران آموزش و پرورش، بخصوص معلمان زحمتکش فراهم گردد.

یکی از مباحث اساسی و بنیادی تعلیم و تربیت الگوهای تدریس می باشد که در فرایند تدریس و ساخت شخصیت و روند ذهنی، عاطفی، آموزشی و تربیتی دانش آموزان نقش اساسی دارد.

با این همه در متون علمی کمتر مورد توجه و عنایت قرار گرفته است (کولین و لاسلت، ترجمه صباغیان، ۱۳۷۳، ص ۴۵)

میلر تدریس را فراهم آوردن موقعیت و اوضاع و احوالی که یادگیری را برای شاگردان آسان می کند تعریف کرده است یعنی تدریس یک فعالیت است اما نه هر نوع فعالیتی، بلکه فعالیتی که آگاهانه و بر اساس هدف خاصی انجام می گیرد. قابل ذکر است منظور از هدف اینجا، ایجاد شرایط مطلوب یادگیری می باشد.

نخستین گام در تدریس طراحی سنجیده و آگاهانه فعالیتهای مربوط به تدریس می باشد که شامل ویژگی های خاص تدریس از جمله:

۱- وجود تعامل در رابطه متقابل بین معلم و شاگرد

۲- هدف دار بودن فعالیتهای معلم

۳- مفاهیم به طریقی ارائه شود که متناسب با فهم و توانایی شاگردان باشد

در فرایند تدریس تنها تجارب و دیدگاههای علمی معلم نیست که موثر واقع می شود بلکه کل شخصیت اوست که ایجاد شرایط یادگیری و تغییر و تحول شاگرد، تاثیر می گذارد (شعبانی، ۱۳۷۲، ص ۸۱)

بنا به ملاحظات فوق، تحقیق حاضر در صدد است، ضمن اهمیت دادن به مساله، آن را از بعد روش تدریس بررسی و میزان ارتباط آن را با موفقیت تحصیلی دانش آموزان روشن نماید و راه را برای مطالعات و تحقیقات دقیق تر و تجربی تر هموار نموده و معلمان را با صلاحیتهای حرفه ای شغل خویش بیش از پیش آگاه نماید.

مجموعه تدابیر منظمی که معلم برای رسیدن به هدف با توجه به شرایط و امکانات اتخاذ می کند روش تدریس می نامند که موجب ایجاد شرایط مطلوب یادگیری در دانش آموزان می شود و روند آموختن را تسهیل می نماید. الگوهای تدریس یکی از مباحث اساسی و بنیادی تعلم و تربیت است انتخاب الگوی تدریس به نوع آگاهی معلم از فلسفه و نگرشهای تعلیم و تربیت بستگی دارد. انتخاب روش تدریس یکی از مراحل مهم طراحی آموزشی است معمولا معلم بعد از انتخاب محتوا و قبل از تعیین وسیله و خط مشی، روش مناسب تدریس خود را انتخاب می کند (شعبانی، ۱۳۷۲، ص ۹۰)

تدریس از روشها و فنون بسیار دقیق و حساسی برخوردار است چنانچه با روشهای علمی و با درایت و نکته سنجی لازم بکار گرفته شود، به فراگیران کمک می کند تا در فعالیت یادگیری موفق شوند و همچنین به مدرسان کمک می کند تا با اطمینان و اعتقاد به خود از حداکثر توان در جهت تسهیل امر یادگیری و تاثیر پذیری بهره گیرند (هوی و میسکل، ۱۳۸۲ ص ۲۱۵)

در این راستا پژوهش مورد نظر در پی آن است مشخص نماید که روشهای تدریس تا چه میزان به دانش فنی و توان علمی مدرس و تا چه میزان به شخصیت و توان ذاتی مدرس مربوط می باشد و همچنین روشهای تدریس چه رابطه ای با موفقیت تحصیلی دانش آموزان دارد. در مجموعه این قبیل اطلاعات می تواند زمینه را برای تلاش هر چه بیشتر، در جهت بهبود فرایند یاد دهی - یادگیری فراهم آورد.

در بررسی سابقه موضوع تحقیق از بعد نظری بعد از تعریف روش تدریس از دیدگاه صاحب نظران اطلاعات جامعی نیز در خصوص روشهای تدریس تحت عناوین : تقسیم بندی روشهای تدریس تعیین مراحل و روشهای تدریس، مهارتهای ضمن تدریس، مهارتهای برقراری ارتباط، الگوی برقراری ارتباط در جریان تدریس، مهارت تمرکز بخشی، مهارت آماده سازی، مهارت ارائه درس جدید، مهارت جمع بندی، ویژگی های لازم برای کلاس داری، علل مسائل انضباطی، مسائل ناشی از معلم، شناخت دانش آموز، رهنمودهایی برای برقراری انضباط در کلاس و رفع مشکلات رفتاری دانش آموزان، توجه به دانش آموزان، شرکت دادن دانش آموزان در فعالیتهای یادگیری و اداره امور کلاس، چند رهنمود کلی در زمینه رفتار معلم در کلاس ارائه گردید و اطلاعات مختصری نیز در باره پیشرفت تحصیلی بیان شده است سپس نتایج تحقیقاتی که در داخل و خارج از کشور در ارتباط با موضوع تحقیق انجام یافته به طور خلاصه اشاره شده است.

روش تدریس

روش: شیوه، راه، طریقه، طرز و اسلوب معنی می شود و به طور کلی، (راه انجام دادن هر کاری) را روش گویند.

تدریس: (میلر) تدرس را فراهم آوردن موقعیت و اوضاع و احوالی که یادگیری را برای شاگردان آسان می کند.

روش تدریس: عبارت است از: (راه منظم، با قاعده و منطقی برای ارائه درس) (صفوی، ۱۳۷۲، ص ۱۹۲)

تقسیم بندی روشهای تدریس

روشهای تدریس به دو دسته کلی تقسیم می شوند: روشهایی که در گذشته های بسیار دور به کار می رفته اند (روشهای تاریخی) و روشهایی که متکی بر یافته های روان شناسی و علوم تربیتی جدید می باشند. (روشهای جدید) نامیده می شوند.

الف - روشهای تاریخی

از میان روشهای تاریخی، دو روش بیش از سایر روشها در ایران شهرت دارند: یکی روش سقراطی و دیگری روش مکتبی (مکتب خانه ای)

۱- روش سقراطی

سقراط، فیلسوف شهیر یونانی که در فاصله سالهای ۴۷۰-۳۹۹ قبل از میلاد مسیح می زیست، روش یژه ای را برای اثبات سهو و خطا و رفع شبهه از اذهان به کار می برد. وی به وسیله سؤال و جواب و مجادله، پس از آنکه خطای مخاطب را مشخص می کرد، تا رسیدن به کشف حقیقت، به همان ترتیب، مکالمه و پرسش و پاسخ را دنبال می کرد.

در روش سقراطی، معلم صحبت نمی کند، سؤال می کند و شاگردان سخن می گویند. اما سؤالها به گونه ای تنظیم و مطرح می شوند که شاگرد را از جهل خویش نسبت به موضوع آگاه می گرداند و اندیشه او را برای دستیابی به حقیقت، ژرفا می بخشند. روش سقراط از چند ویژگی برخوردار است:

۱- نخستین هدف سقراط، کندوکاو در باره مسئله مورد نظر بود. سقراط به آموختن حقایق و مسائل جزئی کمتر اهمیت می داد: زیرا قصدش این بود که مهارت شاگردان برای کشف حقایق پرورش یابد.

۲- در روش سقراطی، نقش معلم عمدتاً شامل پرسیدن و نقش شاگردان سازمان دهی و به کار گیری دانش تجربه گذشته خود برای پاسخ به سؤالها بود.

۳- روش سقراط نه تنها روش جدلی (دیالکتیک) و شامل کنش متقابل بین شاگرد و معلم بود، بلکه استقرایی نیز بود، یعنی از جزئیات به کلیات می رسید.

تحلیل گران، روش سقراطی را تا حدودی به روشهای روانکاوای عصر حاضر شبیه کرده اند. سقراط معمولاً بحث خود را با یک سؤال عادی در باره مفاهیمی از قبیل شهامت، عدالت، پرهیزگاری، تقوا و غیره آغاز می کرد و به تدریس به شاگردان می فهماند که درست در نقطه ای که آنها بیش از حد خود را دانا می پنداشتند، جاهل و نادان بودند. شاگردانش در آغاز بحث از سقراط می رنجیدند، اما بعداً از خویشتن شرمسار می گشتند. اما پس از این که خشم درونی آنها فرو می نشست، برای خودکاوای آماده می شدند. پاره ای از صاحب نظران بر این باورند که روش سقراط، روش تدریس نیست، بلکه روشی اکتشافی است. سقراط در روش خود، هدفهای آموزشی ویژه ای برای شاگردان خویش در نظر نداشت، بلکه می خواست آنان، کاوشگران خوبی تربیت شوند.

۲- نظام مکتبی در ایران

نظام آموزش مکتبی نیز جنبه تاریخی و سنتی دارد. این نظام از چند اصل و روش تشکیل شده است :

آزادیها

مکتب که فلسفه آن با سواد شدن است، یک نوع نظام آموزشی ابتدایی مبتنی بر آزادی است. این آزادی با نظام زندگی روستایی و کشاورزی کاملاً سازگار است و با واقعیت های زندگی اجتماعی و شرایط خاص زندگی مردم آن عصر انطباق کامل دارد. آزادی عمل در مکتب خانه ها را در چند مقوله می توان طبقه بندی کرد :

آزادی سنی

با وجود این که مکتب به کودکان گروه ۶ تا ۱۰ ساله تعلق دارد، ولی این حد، یک (حد طبیعی) است که آزادانه مشخص می شود و به صورت یک (قید رسمی و قانونی) و غیر قابل تغییر نیست. هر فرد با توجه به شرایط خاص زندگی فردی، خانوادگی و شغلی می تواند زمان آغاز تحصیلات ابتدایی خود را آزادانه انتخاب نماید.

آزادی شروع

افزون بر آزادی سنی، زمان ورود به مکتب نیز آزادانه تعیین می شود و کودک در هر فصل و زمانی از سال، و حتی هر ماه یا روز و یا هر ساعت که می تواند، در مکتب را به روی خود باز می یابد.

آزادی مدت تحصیل

این اصل مبتنی بر وجود اختلاف در استعداد یادگیری افراد است. از این رو، مکتب به تنها کودک را آزاد می گذارد تا از هر سنی که می خواهد و می تواند تحصیل را آغاز کند، بلکه این آزادی را هم به او می دهد که در هر مدتی که می تواند، درسها را بیاموزد و دوره مکتب را تمام کند، منتهی هر چه زودتر، بهتر و افتخار آمیزتر.

اصل آزادی فردی

مکتب، بر خلاف مدارس کنونی، بر حسب هفته، ماه، فصل و سال، کلاس بندی و برنامه ریزی ثابت ندارد. هر شاگردی می تواند بر حسب زمانی که شروع کرده است و استعدادی که در فراگیری دارد، آهنگ پیشرفت درسی خود را تنظیم کند. به اینگونه، هر فرد در عین حال که در جمع است، خود استقلال دارد. البته، اکثریت شاگردان درس مشترکی دارند. ولی افراد استثنایی که قدیمی ترند، دیرتر آمده اند، با استعدادترند، کم هوشترند، یا با معلومات بیشتری که در خارج فرا گرفته اند و یا اساساً جز کودکان معلول ذهنی و جسمی به حساب می آیند، در حاشیه جمع و با برنامه ای فردی کار می کنند.

خلیفه

وضع خاص پذیرش آزاد شاگرد، اختلاف سطح شاگردان، تنوع درسها، اختلاف سن معلم مکتب و نو آموز، نیاز بیشتر کودکان به سرپرستی، کمک، پاسخ به سئوالات، رسیدگی به تازه واردین و سایر مسائل، وجود مقامی را به نام خلیفه ایجاد می کند، خلیفه دستگیری است که از میان شاگردان انتخاب می شود تا در کلیه امور به معلم و همکلاسان خود یاری رساند.

درسها

درس های مکتب بر اساس دو پایه اصلی مذهب و فرهنگ انتخاب می شوند. قرآن، به عنوان سنگ زیربنای معنویت ایران، کتاب اصلی تعلیم مکتب است. (عم جزء) فصل اول قرآن، از آن رو که شامل کوچکترین سوره های قرآن است و کسی که این فصل را بخواند، قرائت تمامی قرآن برایش ساده می شود، نخستین مطلب آموزشی برای فراگیری قرآن کریم است. اگر شاگرد بتواند، درس قرآن را تا سوره الرحمن ادامه می دهد و حتی در صورت امکان تا پایان قرآن درس می گیرد.

برای آشنایی با مذهب شیعه، در برخی مکتب ها، کتب شعری مانند (طوفان) و (محرق البکا) خوانده می شود و منابع درس فارسی عبارتند از گلستان سعدی، دیوان حافظ و موش و گربه عبید زاکانی. در سطوح بالاتر، به منظور غنی شدن در ادبیات و آشنایی با مقدمات عربی، که غالب کلمات آن در فارسی به کار می رود، از کتاب (نصاب الصبیان) که لغت نامه منظومی از عربی به فارسی است، استفاده می شود. در مکتب هایی که ملای با سواد می مسئول آن است، کتاب (معراج السعاده) اثر ملا احمد نراقی که کتابی مشهور در اخلاق می باشد، تدریس می شود.

ب- روش های جدید

در این قسمت، به معرفی روشهای جدید می پردازیم. گر چه ممکن است برخی از این روشها، مانند روش سخنرانی، سابقه تاریخی داشته باشند، اما از آنجا که هنوز در اغلب نظام های جهانی آموزش و پرورش متداول هستند و با روشهای کاملاً جدید در هم آمیخته اند، جزء روشهای نو به حساب می آیند.

۳- روش توضیحی

روش توضیحی عبارت است از انتقال مستقیم اطلاعات به دانش آموزان با استفاده از مطالب چاپی (کتاب و جزوه) و یا به وسیله سخنرانی. در این روش، معلم مطالب درسی کتاب، جزوه و یا غیره را برای دانش آموزان توضیح می دهد. در روش توضیحی، معلم هم اصول و هم راه حل مسائل را ارائه می کند و تمام مطالبی را که باید اموخته شود، به دانش آموزان عرضه می

دارد. بر خلاف روش اکتشافی، در روش توضیحی، معلم از دانش آموز نمی خواهد که به طور مستقل حقایق را کشف کند. کتابهای درسی معمولاً به شیوه توضیحی نوشته می شوند برخی از سخنرانی هایی که در سالن های اجتماعات ایراد می شوند، نمونه های از روش توضیحی به شمار می روند. امروزه چون از ترکیب روشهای مختلف استفاده می شود، نمی توان نمونه کاملی از روش توضیحی ارائه داد.

از جمله محاسن روشن توضیحی این است که می توان مجموعه کاملی از حقایق، اصول و مفاهیم را به شیوه ای منسجم به دانش آموز آموخت. به عبارت دیگر، این روش فرصت مناسبی در اختیار دانش آموز قرار می دهد تا اطلاعات سازمان یافته ای از معلم دریافت کند، کاری که از عهده فرد کم اطلاع و کم تجربه ای مانند دانش آموز ساخته نیست. محدودیت این روش آن است که دانش آموز مطالب را حاضر و آماده دریافت می کند و در کشف حقایق فعال نیست. همچنین، ناچار است مطالبی را که به وی عرضه می شوند، به زور تکرار، حفظ کند.

مهارت توضیح

معلم به این منظور مطالب و مشکلات درسی را برای دانش آموزان توضیح می دهد که نکات مبهم و مشکل درس، بهتر تفهیم شود. توضیح خوب آن است که دقیق بوده و شامل نکات اصلی مطلب مورد نظر باشد. توضیح هر چقدر ساده و کوتاه باشد بهتر است، زیرا شنونده به آسانی و با سرعت بیشتری مطالب را درک می کند، استفاده از مثالها، تصاویر، فیلم و سایر وسایل، توضیح یک مطلب را جالب، ساده و منطقی می سازد. معلم باید با دقت و علاقه به سخنان دانش آموزان و سؤالهایی که مطرح می کنند، گوش داده و در تشریح مطالب از کلام و عقاید خود آنها کمک بگیرد. همچنین، لازم است که معلم طرز توضیح دادن و گوش دادن را به دانش آموزان یاد دهد. پاسخ سؤالهای زیر، مهارت گوش دادن و توضیح را تقویت می کند:

۱- نکات اساسی و اصلی مطلب کدام اند؟

۲- دلایل سخنگو و حقایقی که عنوان می کند، چیست؟

۳- مزایای مطلب بیان شده چیست؟

۴- نکات اضافی و خارج از موضوع کدامند؟

برای تمرین و تقویت مهارت های گوش دادن و توضیح، هنگامی که فردی در حال سخنرانی است، بهتر است مخاطب سئوالهای فوق را روی کاغذ بنویسید و مطالبی را که وی ایراد می کند در رابطه با این پرسش ها تجزیه و تحلیل کنید.

ارزشیابی مهارت توضیح

ارزشیابی مهارت توضیح به دو صورت می تواند انجام شود و هدف، انجام کار عملی و تمرین معلمی است. دانشجو می تواند در یک کلاس عادی درس حضور یابد و به عنوان تمرین، مهارت توضیح معلمی را که در حال تدریس است، ارزشیابی کند. همچنین، می تواند هنگامی که به طور تمرینی تدریس می کند، از همکلاسان خود بخواهد که با استفاده از جدول زیر، مهارت توضیح او را ارزشیابی کنند.

برگ ارزشیابی مهارت توضیح

بالاترین امتیاز ۵ و پایین ترین امتیاز یک است .

۱	۲	۳	۴	۵	ملاکهای ارزشیابی
					۱- توضیح معلم روشن و قابل درک بود.
					۲- توضیح، نکات اصلی و اساسی را در بر داشت.
					۳- توضیح، کافی و دقیق بود
					۴- توضیح ساده و کوتاه بود
					۵- برای توضیح از مثال، تصویر و غیره استفاده می شد.
					۶- معلم با دقت به سخنان دانش آموزان گوش می داد و به هنگام توضیح از گفتار آنها استفاده می کرد.

۴- روش سخنرانی :

همانطور که گفتیم، روش سخنرانی جزو روش توضیحی محسوب می شود. اما از آنجا که این روش سابقه و هویت تاریخی دارد، از آن به عنوان روشی مستقل نام می برند. در روش سخنرانی، همانطور که از نام آن بر می آید، از بیان شفاهی برای توضیح و تفهیم مطالب استفاده می شود.

ویژگی های روش سخنرانی

در روش سخنرانی، معلم کم و بیش بدون وقفه در کلاس صحبت می کند. شاگردان به سخنان معلم گوش می دهند، یادداشت بر می دارند و سپس در باره سخنان معلم می اندیشند، ولی با او گفتگو نمی کنند. در نهایت امر، ممکن است بین معلم و شاگردان چند سؤال و جواب رد و بدل شود، اما این سئوالها و پاسخ ها برای روشن شدن منظور است و جنبه بحث و تبادل نظر ندارد. اساس و هدف تدریس از طریق سخنرانی، ارائه اطلاعات از سوی معلم به شاگردان است.

اغلب سخنرانی های دانشگاهی و بسیاری از درسهای دوره دبیرستان از این نوع اند. در این قبیل سخنرانی ها استاد یا معلم ترجیح می دهد که سخنانش قطع نشود و تا پایان ادامه یابد. این گونه سخنرانی ها را می توان به مطالب و سخنانی که از طریق رادیو و تلویزیون به طور یک طرفه ایراد می شود، تشبیه کرد. در سطوح بالاتر، سخنرانی ها حالت وعظ و خطابه هایی به خود می گیرند که در محافل دینی ایراد می شوند.

مراحل سخنرانی

سخنرانی هر قدر مفصل یا مختصر باشد، دارای سه بخش به شرح زیر است :

۱- بخش مقدماتی : در این بخش از سخنرانی، معلم زمینه را برای ارائه مطلب آماده می سازد و برای این کار از مهارت آماده سازی که در فصل مهارت های ضمن تدریس آمده است، استفاده می کند. سپس، موضوع سخنرانی و برنامه ای را که برای آن تدارک دیده است، اعلام می کند. به عنوان مثال، پس از آماده سازی دانش آموزان می گوید که موضوع سخنرانی ما در درس تاریخ در باره نهضت های آزادی بخش است. شما نکات مهم را یادداشت کنید. در پایان نیز ده دقیقه برای پاسخ به سئوالها اختصاص خواهد یافت.